

nechtieše jiesti. I posílí ho Jezabel řkúc: „Buď dobré myslí, já tobě dám vinnici Nabot.“ I psa listy tajně jménem Achab, jeho prstenem zapečetěné, k súdciem Jezrahel, aby se sebrali a postili, jako by súd boží měli učiniti, a aby podpusili svědky proti Nabot a ti aby řekli: „Pochválil Nabot boha a krále,“ točíš kľel podľe židovské řeči, a súdiece ho vinna velebnosti, aby jej ukamenovali. I sta se tak; i by ukamenován Nabot z města Jezrahel. A když uslyšě Achab o smrti Nabot, jide do vinnice, aby ji obdržal. I potka ho Eliáš Tesbites a řka: „Toť praví Bóh: „Zabil si a nad to osědl si.“ Žid má: „Zabil si a po tom teď budeš děditi.“ Na místě tom, ješto sú lízali psi krev Nabot, také budú lízati krev tvú, točíš v tejž krajíně. Neb se nemá rozuměti v témž místě jednostajně. Achab vecě: „I zdas mě nalezl nepřitelem tvým; točíš, proč mi nepřěješ?“ Heliáš vecě: „Proto, že jsi prodán ďablu, aby činil zlé před bohem; proto pán bóh počne tvé potomky a dá dóm tvój jako dóm Jeroboam a Baasa.“ Ale i o Jezabel pravi pán bóh: „Psi snědie Jezabel na poli Jezrahel.“ A Achab boje se velmi, rozdrě rúcho své a přikry se žíní a spa v pytli a chodi spustiv hlavu. I vecě bóh k Eliam: „Proto, žeť se jest Achab pokořil přede mnú, neuvedu té zlosti za jeho dnóv, ale za dnóv syna jeho.“ Snad mu jest otpuščen hřiech pro nynějši spravedlnost. I minuchu tři léta bez boje mezi Syriam a Izrahel pro tu přiezeň, ješto sú mezi sobú učinili.

Nadpis: *Nabot* cizí slovo, jako v lat. neskleňováno – 1 *Jezrahelitský* Jezreelský; *Jezrahel* (Jezreel) město na vých. okraji stejnojmenné roviny, sídlo krále Achaba – 3 *an a on* – 4 *ostaveno* zanecháno – 5 *smútiv se* zarmoutiv se; *vrže sobú* hodil sebou – 6 *Jezabel* manželka krále Achaba – 7 *Nabot* Nabotovu; *jménem Achab* jménem Achabovým – 7-8 *k súdciem Jezrahel* soudcům jezreelským – 8 *aby podpusili* aby nastrčili – 9 *Nabot* Nabotovi – 10 *vinna velebnosti* vinného urážkou vznešenosti (královské) – 11 *o smrti Nabot* . . . Nabotově; *jide šel* – 12 *aby obdržal* aby měl v moci, vládl jí; *Tesbites* Tesbitský (přídomek podle rodiště) – 13 *osědl si* uvázal ses v ni; *Žid* Josef Flavius, dějepisec z 1. st. n. l., napsal Dějiny války židovské o 7 knihách a Starozitnosti židovské o 20 knihách – 14 *Nabot* Nabotovu – 15 *jednostajně* stejně (singulariter) – 16 *nepřěješ mi* nejsi mým přitelem (inimicaris mihi); *aby činil* abys činil – 17 *počne* pokosí, vyhubí (demetet) – 17-18 *dóm Jeroboam a Baasa* dům Jeroboamův a Baasův (Jeroboám 1. král izraelský; Báza 3. král izraelský, vrah Jeroboamova syna, zakladatel druhé dynastie) – 18 *na poli Jezrahel* v rovině Jezreelské – 19 *rozdrě* roztrhl; *přikry se žíní* oblékl se v žiněný šat – 20 *k Eliam* k Eliášovi (podle lat. *ad Eliam*) – 21 *zlost* zlo (malum) – 22 *mezi Syriam a Izrahel* mezi Syrií a Izraelem (podle lat. inter Syriam et Israel) – 23 *přiezeň* přátelství (foedus)

EVANGELIUM SV. MATOUŠE S VÝKLADEM

V tomto díle jsou k samostatnému přetlumočení evangelia rozděleného na menší úryvky připojeny výklady vybrané z významných vykladačů této biblické knihy. Autor chtěl svým dílem poskytnout kazatelům látku pro kázání. Do díla přejal také překlad kap. 11 až 13 životopisu Karla IV., obsahující výklad podobenství z kap. 13. Nejrozsáhlejší výklad je na pašíje, překlad 9. meditace (De humanitate Christi, O lidství Ježíšově), domněle Bernardovy (známé pod jménem Stimulus amoris), vskutku však Anselmovy. „Tyto knížky, ješto slovú Ostnec milosti, neb těmi řečmi svatý Bernart pobádal k milosti srdce svého i jiných také, vzpomínaje k nám velikú boží milost“, četl dětem i sobě Tomáš ze Štítného a vepsal je k Velkému pátku do svých Řečí svátečních a nedělních.

Je pravděpodobné, že původcem tohoto Výkladu evángelia je Jan Milíč z Kroměříže. Prameny, výběr a způsob zpracování Výkladů je totiž týž, jaký nalézáme v jeho kázáních, a dále o Milíčovi víme, že podobné sbírky výkladů sestavoval pro nastávající a mladé kazatele. Také přibrání homilie Karlovy (Milíč byl úředníkem císařské kanceláře, než se stal kazatelem) a převzetí pašijí citemem Milíčovým, Tomášem ze Štítného, jakož i některé zvláštnosti jazykové podporují tuto domněnku.

(Kapitola 25, verš 14 – 30)

Druhú také pověst jim povědě: Člověk jeden, jda na pút, pozva svých slúh i da jim své sbuožie; a jednomu dal pět závaží a druhému dvě a třetiemu jedno, každému podlé jeho rozšafenstvie, i bra se inhed přeč. Tehdy ten, ješto bieše vzal pět závaží, i těžě jimi, i bieše získal druhých pět; takěž i ten, ješto
5 bieše vzal dvě, získá družie dvě. Ale ten, ješto bieše vzal jedno, šed i vkopa je v zemi i skry penieze pána svého. Tehdy po dlúhém času vráti se pán těch slúh i položi s nimi počet. Tehdy pristúpiv ten, ješto pět závaží přijal, i ofěrova druhých pět a řka: „Pane, pětš mí závaží dal; toť jsem druhých pět nad to získal.“ I vecě jemu jeho pán: „Měj diek, sluho dobrý a věrný! Proto, žes
10 v maléj věci věren byl, nad mnohú tě ustavím. Vendi v raduost svého pána.“ Pristúpi pak ten, ješto bieše dvě závaží vzal, i vecě: „Pane, dvěš mi závaží dal; toť družie dvě utěžal sem.“ Vecě jemu pán jeho: „Měj diek, sluho dobrý a věrný! Nebos na maléj věci věren byl, nad velikú věcí tě ustavím; vendi v raduost svého pána.“ Tehdy pristúpi i ten, ješto bieše jedno závažie vzal i vecě: „Pane, viem
15 žes člověk tvrdý, žněš tu, ještožs nesál, a sbieráš tu, ještos nerozsypal; a buoje se, šel jsem i skryl jsem tvé závažie v zemi. Teď jmáš to, cožť je tvé. Tehdy odpověděv pán jeho vecě: „Zlý sluho a léni! Věděš, že já žni tu, kdež jsem nesál a sbierám tu, kdež jsem nerozsypal jměl jsi s právem dáti mé stříebro peněžníkuom; a když bych já se vrátil, byl bych své i s lichvú zasě vzal.“ Tehdy vecě
20 k svým sluhám: „Vezměte od něho závažie a dajte tomu, ještoť má deset závaží. Nebo ktož jmá, tomu bude dáno, i bude dosti jmieti; ale tomu, ktož nej má, i to, což má, bude jemu odjato. A neužitečného sluhu uvrzte v največší tmu, tu bude pláč a škřehtanie zubuov.“

Na toto čtenie píše svatý Řehoř, papež Římanín:

25 Svaté čtenie, bratřice milá, abychom snažně znamenali, nás napomíná, abychom my, ješto jsme nad jiné lidi některé dary na tomto světě přijali od stvořitele světa, tieže proto súzeni nebyli. Nebo čím je kto viece darov přijal, tiem musí věčší počet vydati. A protož každý jmá býti tiem viece pokoren a hotovější ku buoží službě, čím se viece vidí přivázána ku vydání počta.

30 Teď člověk, jenž jest na pút šel, svých slúh pozval a jim závažie, aby dělali, rozděliv dal. A po dlúhém času pak, aby s nimi počet vzal i učinil, vrátiv se. Ty, ješto byli dobře dělali a zisk utěželi, obdařil, ale sluhu, ješto byl léni k těžění, na vženie odsúdil.

Ktož jest tento jistý člověk, jenž jest na pút šel? Jediné náš vykupitel, jenž
35 v tom člověčství, ješto byl přijal, šel do nebes. Nebo vlastné miesto člověčstvie jest
země; a tehdy jest jako na pút šlo, když s naším Spasitelem na nebe jest posláno
i posazeno. Ale tento člověk na pút jda svým sluhám své sbuožie poručil, když věr-
nému křesťanstvu vláštích darův jest požičil. A některému jest dal pět závaží, někte-
40 rému dvě a některému jedno. Pět zajisté jest smyslův našeho těla, to jest vidění,
slyšění, okušění, vonění, dotčení; protož skrzě pět závaží dar pěti smyslův se
znamenává. Ale skrzě dvě závažie rozum a dobrý účinek se znamenává; ale skrzě
jedno závažie jedno sám rozum mámy rozuměti. Ale ten, ješto byl pět závaží
vzal, získal druhých pět. Nebo jsú mnozí na tomto světě, ješto ač Písmu svatému
45 hlubocě rozuměti nemohú, avšak což z svého sprostestvie mohú uznamenati,
to jiné, jelikož muohú, učie. Nebo kteréž věci na tomto světě pěti smysly svými
poznávají, v těch se nekochají, ale pro buoh té rozkuoši ostávají. Aby jiní též činili,
radu jim dávají. A jsú někteří, ješto svým rozumem u Písmě hlubuočě rozumějí,
a jakž rozumějí, podlé toho i skutkem činie, a rozumějíce a činiece, též jiným nauče-
nie dávají, a protož dvooj zisk, to vieš, dvooji odplatu za to jmají.

50 Ale ten, ješto byl jedno závažie vzal, šed i vkopal stříebro pána svého v zemi, ten
závažie v zemi vkuopává, jenž vzem od buoha dobrý rozum, jediné na úžitek a na
rozkoš tohoto světa jej ztráví a obracije, zisku duchuovnieho nehledá a od rozkuoši
tohoto světa nikdy nepozdvíhá srdce svého. Nebo mnozí jsú, ješto sú dar dobrého
rozumu od buoha přijali, ale skrzě ten dar nic jiného, jediné rozkuoši svého těla hle-
55 dají. O nichžto svatý prorok praví: „Múdrí jsú, aby zle činili, a dobřě činiti ne-
umějí.“ Ale pán, jenž je závažie mezi sluhy rozdělil, aby od nich počet přijal, se
vracije. Nebo ten nynie milostivě dary své rozdělíje, ten pak den súdný, kak jest
kto, ty dary jmaje, zaslúžil, věděti chtieti bude.

Sluha, jenž jest dvooje závažie vzal, zase navrátil, od pána pochválen jest a do
60 věčné odplaty jest puštěn, když uslyšal od svého pána: „Měj diek, sluho dobrý
a věrný, nebos v maléj věci věren byl, nad velikú tě věcí ustavím. Vendi v raduost
svého pána!“ Nebo malá jest věc všecko sbuožie tohoto světa, kak se kolivěk veliká
vidí. Ale tehdy věrný sluha nad velikú věcí ustaven bude, kdyžto zbuda všie ža-
losti, věčnú radostí v nebeském přiebytcě se bude radovati. Ale sluha zlý, jenž jest
65 závažím těžěti nerodil, k svému pánu, omluvuje se přišel a řka: „Ale viem, že jsi
člověk tvrdý, žněš tu, ještos nesál.“ I jest znamenati tuto, že neužitečný sluha pánem
tvrdým jej nazývá, avšak jemu těžěti netbal. A praví, že se bál tiem závažím těžěti,
a měv se s právem jedno toho báti, aby svého závažie k svému pánu bez zisku ne-
navrátil.

70 Jsú mnozí v svatěj čerekvi, ješto podobestvie tohoto sluhy na sobě nosie. Ti
dobrých skutkuov činiti se strachují a v hřešiech smrtedlných ležěti se nebuojie;
a když se hřešníky znají, po svatých cestách počieti se chuoditi ubávají. Jichžto
dobřě svatý Petr, donidž ješče svrchován nebyl, podobestvie na sobě nosil, jenž,
uzřěv div v rybném lovění, k synu buožiemu vecě: „Jdi ode mne, hospodine,
75 neboť jsem člověk hřešný.“ Když se, Petře, hřešníkem znáš, potřebie by

bylo, aby od sebe hospodina nezapuzoval. A protož tomuto služě inhed takež odpověděno: „Sluhu zlý, věděls dobřě, že jáz žni tu, kdež jsem nesál; jměl jsi dáti mé stříbro peněžníkuom.“ Z svých slov vlastních tento sluha jest odsúzen, když pán vecě: „Žni, kdež jsem nesál, a sbierám, kdežto jsem nerozsypal,“ jako by 80 zjevně řek: „Když já potřebuji toho, jehožto jsem nedal, na zisk, jakž ty sám praviš, velmě více potřebuji toho, ješto jsem byl dal za zisk těžěti; protož jměl jsi s právem mé stříbro dáti peněžníkuom, a já přída, byl bych s lichvú svého zasě potřeboval.“ Stříbro zajisté peněžníkuom dáti jest uměnie svatého Písma naučiti ty, ješto by rádi i slovem i skutkem jeho požívali. Ale lénieho sluhu, kterým súdem 85 jej odsuzuje, to uslyšme: „Vezměte, pravi, od něho závažie, dajtež tomu, ještoť má desěť závaží.“

Velmi by podobné bylo, když od lénějšieho sluhu jedno závažie vzato, aby bylo dáno radějšie tomu, ješto jměl dvě závaží, nežli tomu, ješto jich jměl pět. Nebo tomu s právem jmělo dáno býti, ješto j' jměl méně, nežli tomu, ješto j' jměl více. 90 Ale, jakž je dřieve řečeno, skrzě pět závaží pět smyslów, to vieš, poznánie zjevných vecí sě znamenává; ale skrzě dvě závaží rozum a účinek podlé toho rozumu muož znamenán býti. A více jměl ten jest, ješto měl dvě závaží, než ten, ješto pět jich byl vzal. Neb ten, ješto skrzě pět závaží poznánie zjevných vecí jměl, ten ješče rozumu vnitřnieho a hlubuokosti svatého Písma nevěděl. A protož jedno závažie, skrzě 95 něžto rozum sě znamenává, tomu mělo dáno býti, jenž zjevných vecí, pěti smysly poznanych, buohobojně jest užival. A to na každý den v svatěj cěrekvi vidíme, že ti, ješto zjevných vecí buohobojně požívají, skrzě milost ducha svatého k hlubokému rozumu duchovnich vecí přicházějí.

Obecnie pak odsúzenie pravi a řka: „Každému, ktož má, bude jemu dáno, 100 i bude dosti jmieti. Ale tomu, jenž nejmá, i to, což má, bude jemu odjato.“ Nebo ktož má milost ducha svatého, má ten také jiné dary, i bude jmieti. Ale ktož milosti ducha svatého nemá, také ty dary, ješto sě zdálo, by jměl, všěcky ztratí. A protož potřebie jest, bratřice milá, abychuom při všěch našich skutciech milosti ducha svatého ostřiechali. A milost pravá jest, abychom milovali sě v buozě a nepřietele 105 pro buoh. A ktož kolivěk té nemá, všěcko dobré, což má, to ztratí; závažie, ješto byl vzal, toho bude zbaven a podlé sídu božieho v največší tmu bude vržen.

A jest nám to věděti, že žádný léní bezpečen nenie, by sě jemu tež nepřihodilo. Neb nikte nemuož řeci: „Závažie jsem ižádného nepřijal, protož nejsem povinen z ničehuož počtu vydati.“ Nebo skrzě závažie najmenšie vec, jížto který kolivěk 110 člověk od buoha přijal, má rozuměna býti. Nebuo některý jest rozum svatého Písma přijal, a to jmá jiným pro buoh vykládati; některý jest sbuožie tohoto světa přijal, a toho má chudým šeděřě udieleti; a některý pak ani rozumu v svatém Písmě ani sbuožie světského přijal, ale však některému sě řemeslu naučil, jímžto sě živí, a to jemu za závažie bude počteno; a některý pak ani seho ani onoho přijal, ale však 115 má známost a ochotenstvie u buohatého, a to jemu bude počteno za závažie. A protož, ktož má rozum, buď snažen, aby nemlčal; ktož má sbožie, viz, aby milosrdné skutky činil; ktož umie řemeslo, viz, aby úžitka jeho svému bližniemu uděлил; ktož

120 má ochotenstvie u buohatého, neradí-li jemu, aby milosrdenstvie skutky činil, zle své závažie užívá, nebude bezpečen na každý den na svém srdci. Počítaj, co je přijal! A juž zajisté ten čas se blíží, aby ten, jenž šel na pút, juž se vrátil. Na pút zajisté šel, nebo z tejto země, na níž se narodil, daleko a vysoko na nebesa vstúpil; ale zajisté skuoro se vrátil. A nebudemy-li svým závažím snažně těžěti, budem od něho proto těžký súd trpěti. Léni zajisté sluha, kdyžto pán juž chce počet jmieti, tepruv své závažie z země pozdvihá; nebo mnozí lidé, ješto tepruv rozkoši a to-
125 hoto světa ostávají, kdyžto juž pánem buohem na věčné zatracenie odsúzeni budú. Protož buďmež snažni o svém závaží, abychom jím tak těžěli, jako bychom byli za to duostojni s věrnými sluhami vníti v radost našeho pána hospodina do nebeského královstvie. Jehožto mně i vám dopomáhaj otec, syn, svatý duch. Amen.

1 *pověst* podobenství; *povědě* pověděl; *pút* cesta – 2 *sbuozie* majetek, peníze; *závažie* váha, hřivna stříbra (talentum) – 3 *ješto* který, jenž – 4 *těžě* těžil, pracoval, obchodoval – 5 *druzie dvě* (duál) druhá dvě; *vkopa* zakopal – 7 *položí počet* zúčtoval; *ofěrova* podal – 9 *měj díek* dík, dobře (euge) – 10 *ustavím* ustanovím; *vendí* vejdi – 12 *utěžal sem* vydělal, získal jsem – 15 *ještož* kdež; *nesál* nesil – 16 *teď* tady, tu – 17 *léni* líný; *žni žnu* – 18 *s právem* správně, podle povinnosti – 19 *lichva* úrok, zisk; *zasě* zpět – 23 *škřehtanie* skřípění

24 *čtenie* perikopa evangelia (lectio); *papež Římanin* římský papež

25 *bratřičě* (f. sg.) bratři; *znamenalí* rozvažovali (considerare) – 27 *tieže* tíže, přisněji – 29 *přivázán ku vydání počta* zavázán vydat počet

30 *teď* hle (ecce); *aby dělali* aby obchodovali (ad gotium)

34 *tento jistý* ten (iste); *jediné* jen (nisi) – 35 *člověčstvie* člověčenství; *vlastný* vlastní (proprius) – 37 *poručil* svěřil – 38 *vláští* zvláštní (specialis); *požičil* propůjčil, poskytl – 39 *viděnie* zrak – 40 *slyšěnie* sluch; *okúšěnie* chuť; *voněnie* čich; *dotčenie* hmat – 41 *znamenává* se označuje se; *účinek* konání, skutky (operatio) – 42 *jedno* jen – 44 *sprostenstvie* prostota; *uznamenati* poznati, pochopiti – 45 *jelikož* pokud – 46 *ostávají* zanechávají – 49 *to vieš* to věz, totiž

51 *vzem* vzav – 52 *obracije* obracuje, obrací – 55 *O nichžto* a o těch – 57 *vracije se* vra-
cuje se, vrací se

62-63 *kak se kolivěk...* *vidí* jakkoli se zdá – 65 *nerodil* nechtěl; *omluvuje se* omlouvaje se – 68-69 *k svému pánu...* *nenavrátil* podle lat. ad dominum reportaret

70 *v cěrekví* v církvi; *podobenstvie* podoba – 72 *ubávají se* strachují se; *jichžto* a těch – 73 *donidž* dokud; *svrchován* k dokonalosti přiveden, utvrzen – 74 *rybné lověnie* lovení ryb – 76 *inheed* ihned – 78 *z slov* podle slov – 80 *potřebuji* žádám, požaduji – 84 *požívali* užívali

87 *podobný* správný, náležitý – 88 *radějše* raději – 89 *ješto j' jměl* jenž (jest) měl – 90-91 *zjevné věci* vnější věci (exteriora) – 93-94 *rozumu vnitřního* vnitřního smyslu (ab intellectu interiorum vacuus) – 94 *hlubuokost* hlubší smysl – 97 *milost* za lat. gratia – 97-98 *k hlubokému rozumu* za lat. ad intellectum mysticum

99 *obecnie odsúzenie* obecný soud (generalis sententia) – 101 a 103 *milost* za lat. charitas

108 *nikte* nikdo – 110 *rozum* porozumění (intelligentia) – 111 *pro buoh* pro boha – 114 *počteno* počítáno, považováno; *seho* toho – 115 *ochotenstvie* důvěrné, přátelské styky – 122 *skuoro* brzy – 124 *tepruv* teprv – 126 *buďmež* snažni pečujme, dbejme – 127 *vníti* vejíti – 128 *jehožto* a toho, a k tomu